

Literaria Humanitas X. Slavistika a balkanistika*

Svazek obsahuje materiál ze symposia na počest 65. narozenin Ivana Dorovského, který upořádala Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně 18. května 2000. Je uveden textem z pera vedoucího Ústavu slavistiky této fakulty a předsedy Českého komitétu slavistů Ivo Pospíšila, věnovaným jubilantovi jako slavistovi, balkanistovi a komparatistovi širokého kulturního záběru s primárním orientací na Balkán a Medierrán.

Následuje jedenáct vědeckých příspěvků zaměřených především na balkánskou a slavistickou problematiku, a to jak historickou, tak i politologickou a literárněvědnou. První z nich je úvaha Slavomíra Wollmana Kde začíná Balkán, ve které autor zdůrazňuje, že není chybou klást otázku, kde všude začínají centripetální síly, které v literárním vývoji vedou k balkánským konvergencím, ke korelacím a jevům příznačným pro Balkán a spjatým s množinou kulturních center přímo na Balkáně, ale i mimo vlastní poloostrov. S počátky české byzantologie, které jsou spojeny se jmény Konstantina Jirečka, Karla Škorpila, Jaroslava Bidla a Františka Hýbla, seznamuje čtenáře Lubomíra Havlíková. Zajímavé podrobnosti o Athosu v moderní době přináší Marcel Černý, který se opírá zvláště o materiály z pozůstalosti českého mnicha Sávy Chilendarského. O úskalích „nové komparatistiky“, která navazuje na dlouholeté tradice srovnávací literární vědy na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, uvažuje Ivo Pospíšil. Koncepce slovanské duše ruského symbolistického básníka Konstantina Dmitrijeviče Balmonta (1867-1942) je předmětem zájmu Danuše Kšicové. Ján Jankovič se zaměřil na některé aspekty překladatelské a popularizační činnosti českého pedagoga působícího na Slovensku Vojtěcha Měrky (1888-1974). Nástin vývoje kosovské otázky od zrušení autonomie po počátek vojenských akcí NATO podává Václav Štěpánek. Potřebu dějin konkrétních národněliterárních procesů zdůrazňuje ve svém příspěvku Pavol Koprda. Nad

vkladem Ivana Dorovského do nové formulace česko-jihoslovanských vztahů na sklonku 20. století se zamýšlí Jaroslav Pánek a s poválečnou literární činností Makedonců v Československu seznamuje Dagmar Dorovská.

Sborník je uzavřen rozsáhlou studií Ivana Dorovského o recepci díla Alexandra Sergejeviče Puškina na Balkáně.

J. VACULÍK

* Brno, Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity 2001. 161 s.

J. Patočka a V. Richter: Dopisy*

Vydáním korespondence J. Patočky Václavu Richterovi byly ukončeny četné dohady o osudu jejich epistolární pozůstalosti. Poslední držitelka těchto dopisů Eva Jůzová (Richterova žačka) uvážně předala uchované dopisy Archivu J. Patočky, který je u příležitosti 100. výročí Richterova narození připravil k vydání. Dopisy podávají zajímavé svědectví o přátelství dvou duchovně blízkých, i když ve svých oborech odlišných osobností. Jan Patočka byl filozofem (významným představitel fenomenologie), zajímajícím se také o umění a estetiku. Václav Richter byl předním „kunsthistorikem“ (odchovancem tzv. vídeňské školy) se zájmem o filozofii, zvláště ve fenomenologickém pojetí (Heidegger, Gadamer). Styčným bodem jejich duchovního přátelství byl filozofický přístup k problémům umění a dějin. Ze vzájemné korespondence se v celistvější podobě uchovalo 109 dopisů J. Patočky, kdežto z Richterových dopisů zůstalo jen několik. Korespondence tak podává pouze asymetrický obraz obou pisatelů, o Patočkovi svědectví přímé – autentické, o Richterovi zprostředkované. Vydané dopisy proto mohou sloužit zejména jako důležitý pramen životopisných údajů a filozofických názorů J. Patočky. Odtud také jejich zařazení do souboru Patočkových Sebraných spisů. O Richterových názorech uměnovědných a filozofických nám více poví nedávno vydaný výběr jeho článků Umění a svět. Z Patočkovy obsáhlé korespondence nebylo

vydáno zatím mnoho, takže už proto je třeba tento vydavatelský počín uvítat. Umožňuje nám poznat nové skutečnosti v osobním i profesionálním životě pisatele a seznámit se s názory na důležitou oblast jeho zájmu, tj. na umění a dějiny umění. A co je pro nás zvláště důležité je to, že se v dopisech dočteme o Patočkově vztahu k Brnu, o jeho kontaktech s MU a o služebních i soukromých cestách do našeho města.

Série Patočkových dopisů odeslaných Richterovi zahrnuje dobu necelých 23 let (26. 10. 1947 – 10. až 11. 1. 1970), od prvních kontaktů jako kolegů na MU v Brně až k důvěrnému přátelství (i s rodinami), končícímu Richterovou smrtí (1970). Přátelé si sdělovali osobní i rodinné problémy a v těžkých chvílích se morálně posilovali. Ten, kdo častěji potřeboval přátelské povzbuzení v důsledku politických příkoří s existenčními dopady, byl J. Patočka. Přes občanskou loajalitu, avšak jako nestraníka a nemarxista, musel často pít kalich hořkosti připravovaný nuceným střídáním zaměstnání a přefazováním na podřadná místa, jež vždy neodpovídala jeho možnostem a schopnostem. Jako ediční pracovník Filozofického ústavu se tak mohl podílet na vydávání (i překladech) již klasických děl, jako jsou logické spisy Aristotela, Hegelova Estetika, spisy Komenického apod. Patočkovo odborné renomé rostlo i v zahraničí, zejména jeho pracemi z kmenologie. Na tomto poli spolupracoval s brněnským klasickým filologem prof. Jar. Ludvíkovským, který patřil také k jeho nejbližšímu přátelskému okruhu. Několik Patočkových dopisů se týká také druhého profesorského řízení na brněnské univerzitě v letech 67-68, kdy dosáhl na FF jmenování profesorem dějin filozofie, avšak kam již nenastoupil. Vedle sdělení o určitých životních událostech, týkajících se vlastní osoby nebo rodiny (zdravotní problémy v rodině nebo studijní záležitosti dětí), zmiňuje se Patočka i o problémech na vědeckých pracovištích (obsazování vedoucích funkcí na katedře filozofie, ředitel Filozofického ústavu). Uvádí také zprávy o společných známých a řadu běžných informací. Je též vtipným a bystrým pozorovatelem a glosátorem poměrů na svých působištích, ale zejména politických událostí, přičemž se ně-

kdy pouští i do většího komentáře. V tom se s Václavem Richterem vhodně doplňovali, avšak u Richtera šlo více o ironický a lapidárnější projev. Oba vzpomínají také na společné konané výlety do okolí Brna nebo na pobyty v Richterově rodišti Třešti. Nechybějí ani žádosti o přátelskou pomoc. V závěrečné korespondenci nacházíme zmínky o Patočkově úsilí přispět do připravovaného sborníku k Richterovým sedmdesátinám zásadní filozofickou prací. Jde o článek *Der Subjektivismus der Husserlchen und die Forderung einer asubjektiven Phänomenologie* ze Sborníku prací FF brněnské univerzity (řada uměnovědná), kde Patočka účtuje se svou husserlovskou minulostí a přiklání se k Heideggerovi; článek vyšel až po Richterově smrti (1971).

Největší část korespondence zaplňují úvahy a kritiky – převážně v povzbudivém duchu – týkající se dvou Richterem zpracovávaných témat z oblasti filozofie umění a historiografie dějin umění. První téma představuje (Příloha I, str. 215-220) Richterův Syllabus *Prostor* a čas v dějinách umění. Patočka na tento rukopis reagoval třemi neodeslanými koncepty komentářů. Richter zdůrazňuje důležitost teorie filozofie pro práci historika umění. I dopisy z roku 1960 se většinou týkají „polemik“ kolem problému prostoru a času v umění, čímž byl Patočka podněten k promyšlení tohoto tématu, jak dokládá stať *Prostor* a jeho problematika z roku 1961, později otištěná v *Estetice* 1/1991. V roce 1961 (k Richterovým padesátinám) byla uveřejněna ve Sborníku prací FF (řada uměnovědná) Patočkova francouzská stať na téma prostoru pod titulem *L'idée d'espace depuis Aristotele jusqu'à Leibniz*. Druhým důležitým tématem, k němuž si oba přátelé vyměňovali názory, byla Richterem připravovaná, ale nedokončená práce *Dějiny historiografie umění*. Dnes je z ní znám *Obrys filozofie historie umění*. Patočka práci vytýká mnoho látky a nedostatek členitosti, což se snaží sám napravit a navrhuje i jiný titul. Varuje před nekritickým přejímáním Heideggera, přičemž má na mysli aplikaci heideggerovské čtveřice, a také upozorňuje na marxistické pojetí dějin, které považuje za pozitivistické. Končí přátelskými slovy:

„Myslím si, že by se ta věc mohla ještě vylepšit, i když ovšem i v této podobě je svědectvím celého Tvého odvážného a rezolutního ducha, který směřuje do hloubky.“ (Dopis 1/70, str. 212)

Archiv Jana Patočky připravil tímto svazkem publikaci, která je zajímavou sondou do životních osudů a myslitelské dílny filozofa J. Patočky. Nejen patočkologové, ale i všichni ti, kteří jsou nějakým způsobem spjati s MU a Brnem zde najdou mnoho nového a pouťavého.

J. VÍTEK

* Sebrané spisy J. Patočky, sv. 20, Oikúmené, Praha 2001.

Brüner Beiträge zur Germanistik und Nordistik, Band XIV

Čtrnáctý svazek Sborníku prací katedry germanistiky a nordistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně tematicky navazuje na problematiku z předchozích svazků pracemi E. Uhrové (tvoření slov – kompozita s předním členem reprezentovaným zkratkami), J. Malé (kontrastivní frazeologie) a S. Stanovské (mediavistika – textová kritika díla „Ackermann aus Böhmen“ ve srovnání s českým protějškem). Bohatými odkazovými prameny a četnými vlastními doklady s originální interpretací zaujme článek J. Zemana věnovaný analýze komunikačních funkcí vyťčených částí výpovědi v rovině lexikální a syntaktické. Za zdařilou je možno označit studii H. Fryščákové zaměřenou na kontrastivní analýzu fonologického systému norštiny ve srovnání s češtinou, která vyústuje v návrh optimálního postupu při nácviu norské výslovnosti a prozodie pro české studenty.

Literární část sborníku je zastoupena minuciózním rozбором jazykového stylu a zpracování motivů v podobenství „Der Spiegel des Herrn“ Rudolfa Kassnera ve srovnání s „Vorschule der Ästhetik“ Jeana Paula z pera R. Kopřivy. Druhým literárním příspěvkem je kapitola z obhájené diplomové práce A. Urválka; pojednává o tematice smrti v literárním odkazu E. Canettiho.

Na celkově dobré obsahové úrovni recenzovaného sborníku mají bezpochyby svůj podíl také zahraniční germanisté, kteří jsou nějakým způsobem v pracovním kontaktu s brněnským pracovištěm. J. Riecke se ve svém příspěvku zabývá analýzou kategorie časového průběhu slovesného děje (Aktionsart) v německých gramatikách a pokouší se ji vymezit ve vztahu ke kategorii slovesného vidu (Aspekt). K. Heydemann podrobně popisuje situaci v podunajské monarchii 19. stol. v oblasti vydávání klasické německé literatury. A. Greule informuje čtenáře o organizaci, průběhu a praktickém dosahu akce „Patvar roku“, která se pravidelně organizuje již od roku 1978. Sborník uzavírají dvě recenze.

Drobnou vadou na kráse jinak vydařeného sborníku je to, že se v poznámkách pod čarou občas objevují odkakující písmenka a chybné dělení slov.

M. MUZIKANT

Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2000

Sborník prací výše uvedeného titulního názvu vydávají ve vydavatelství MU Brno v roce 2001 společně obě katedry geologických věd PřF MU a Český geologický ústav, pobočka Brno. Ročenka vychází pravidelně od roku 1993, poslední z nich je tento VIII. ročník 2000 o rozsahu 118 stran v nákladu 170 výtisků. Publikace si postupně vydobyla uznání naší odborné veřejnosti a důstojné místo v seznamu současných geologické literatury. Stalo se tradicí a dobře se osvědčilo, že se v ní prezentují dílčí zprávy, různé drobné příspěvky a zejména průběžné výsledky vědecko-výzkumné činnosti převážně moravských a slezských, ale i českých a zahraničních odborných, vysokoškolských pracovišť, praxe, jednotlivců i týmů z řad učitelů, studentů a dalších autorů z geologických a příbuzných přírodních vědních oborů. Ustálila se formální obsahová struktura do podoby pokynů redakce pro autory, obsahu čísla, autorského rejstříku a především pak členění tematických celků